

Poselstwo Thorvaldsenoweho Chrystusa

**Jezus praji: Pójće sem ke mni wšitcy,
kiž sće sprócni a wobćeženi,
ja chcu was wokřewić.**

Matej 11,28

W léće 1838 nawróci so danski řezbar Bertel Thorvaldsen do swojeho ródneho města, do danskeje stolicy Kopenhagen. Wjacore létďzesatki bě w Romje přebywał, hdžež bě sej přiswojił potajnstwa starogrjekskeho wumělstwa a sej ze swojim wumělstwom wulku slawu zdobył. Mjez druhim bě jako lutherski křescán nadawk dóstał, wudželać narowny pomnik bamža Piusa VI. w Pětrowej cyrkwi. W Kopenhagenu léta 1838 čakaše wulke wuzadanie na njeho. Najwažniša cyrkej danskeje stolicy, cyrkej Našeje knjenje, bě so po wšelakich wobškodzenjach znova natwariła. Thorvaldsen dyrbyeše nowoklasicistiski Boží dom wumělstce wuhotować. Jako hłowny motiw wuzwoli sej wumělc Jezusa we kruhu swjich wučomnikow. Za wołarniščo stwori wysoku plastiku žohnowaceho Chrystusa, dwanaće japoštołow pak namaka swoje městno po bokomaj hłowneje łódže cyrkweje. Kóždy kemšer, kiž stupi k Božemu blidu, džěše mjez wučomnikami dopředka, zo by skónčnje před Chrystusom stał.

Jeničku změnu porno bibliskej stawiznje bě sej Thorvaldsen při wuhotowanju cyrkweje dowolił. Mjez wučomnikow by poprawom tež słušał Judaš Iskariot, kiž bě Jezusa přeradził. Teho pak wón naruna z japoštołom Pawołom. Pokaza so w tym jeho protestantske wědomje abo jeho přichilnosť k harmoniji? Njeh temu je kaž chce, prawje je w cyrkwi wutřechene, zo steji Chrystus w centrumje, tak zo ma jeho kóždy kemšer před woćemi.

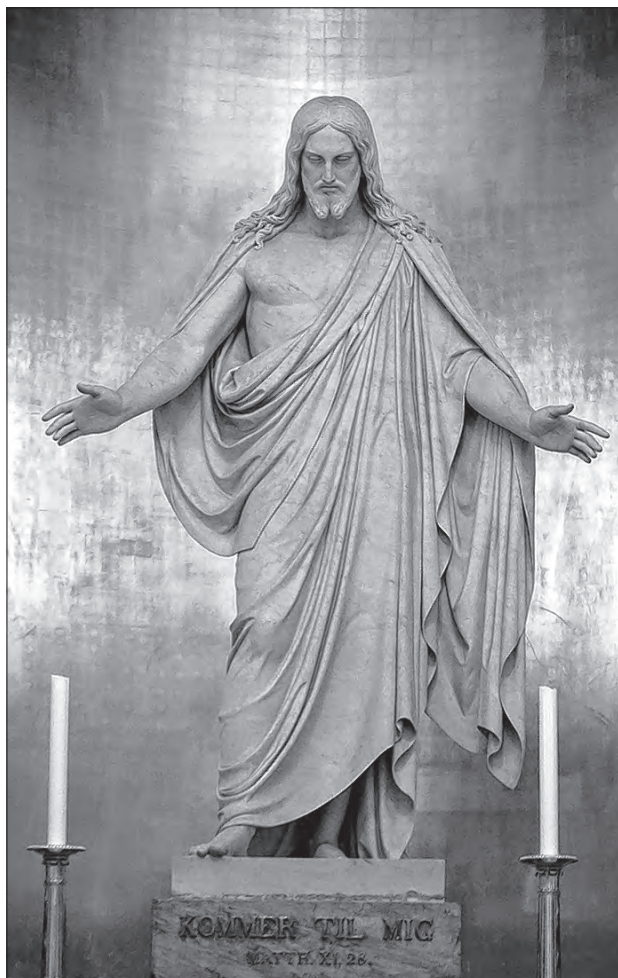
W běhu lét naby Thorvaldsenowy Chrystus wulkeje popularnosť. Njeličomne razy so postawa kopěrowaše a w cyrkwach, na kěrchowach abo w parkach postaji. Najskej njeje wopak, hdyž prajimy, zo je wona hač do džensnišeho najznačiša křescanska plastika. Samo wulka plastika Chrystusa w Rio de Janeiro je po Thorvaldsenowym přikładze stworjena.

Što je poselstwo Thorvaldsenoweho Chrystusa? Wumělc sam nam poda wažny pokiw z tym, zo steja na podstawie słowa

„Kommer til mig“ z bibliskim městnom Matej 11,28: „Pójće ke mni.“ Jedna so potajkim wo Zbóžnika, kiž woła sprócnych a wobćeženych k sebi, zo by jich wokřewił. Wón, kiž ma dospołny, a to rěka njebieski měř w sebi, chce wšitkim zranjenym a zbrašenym dušam swój měř dale dawać. Pola njeho je wotpočink za tych, kiž hižo nimaja mocy. Z tym pak njeje poselstwo postawy hišće dowučerpane.

Lědma widžeć, ale tola předstajene su na postawje rany, kotraž běchu Chrystusej při křižowanju načinili a kotraž běchu hišće na rukomaj a nohomaj widžeć, jako bě z rowa stanýl. Thorvaldsenowy Chrystus je potajkim hižo z rowa stanýl a žohnuje wěriwych. Tole so najlěpje hodži za Bože spěče, hdžež bě po scěnju Lukaša (Lukaš 24,50) swjich wučomnikow žohnował, prjedy hač bě so do njebieskeje domizny nawrócił. Poselstwo Thorvaldsenoweho Chrystusa je potajkim tele: Jezus woła wěriwych k sebi a jich jako tón, kiž je smjerc přewinył, žohnuje a jim měř da.

W nowembrje hotuje so stwórbna na zymski spar. Džemy na kěrchow a stupimy k rowam našich zemřětych lubych. Skónčnje při tym spominamy na swoju smjerc, na to, što na nas přińdže a hdže wostanjemy. Poselstwo Thorvaldsenoweho Chrystusa njeh nam při tym pomha. Tón, kiž je za žiwe dny sprócnych a wobćeženych k sebi wołał, kiž je přečerpil hórku smjerc na křižu za hrěchi swěta, kiž bu wot Boha Wótca ze smjerce wjedzeny, čaka po našej smjerci na nas, zo by nas z wotewrjenymaj rukomaj we wěčnej domiznje witał. Tak kaž Zbóžnik nas za naše žiwe dny k sebi woła, tak budže nas tež witać w njebiesach: „Pójće ke mni wšitcy, kiž sće sprócni a wobćeženi.“ **Jan Malink**

Thorvaldsenowy Chrystus w cyrkwi Našeje knjenje w Kopenhagenu
Foto: Wikipedia

Mamy jedyn na druheho kedźbować

Lube džěci, njedawno smy sej ze swójbu do wulkeho města wulečili. Po tym zo smy z tramwajku, z busom a samo z čotnikom jěli, smy docpěli chětro wulki dom. Mama je mi hižo rano prajiła, zo bu-

dže to muzej. Njebě to přeni raz, zo sym někajki muzej wopytała, w tutym

pak běchu lute jězdźidla: železnicy, awta, čotniki a lětaďla. Sym tam samo cepelin wuhladała, kajkiž tež z mojih knihow zna-ju. Najrjeńše pak bě, zo smy tam móhli z małymi awtami jězdzić. Na špundowanju běchu dróhi a kolije namolowane a podłu dróhow stejachu tajke taflički za awta, kajkež tež wonka při dróze steja. A srjedza hišće ampl! Ze sotričku smój tam chwilk tam a sem jězdźiło a k temu hišće kopica druhich džěci. Někotre džěci su chětro smalili a husto z awtami do so zrazyli a so wadžili. Mi bě

to spěšnje přewjele. Po chwilce je so potom žona tam stupiła, kiž drje někak do tuteho muzeja slušese. Cyle měrnje je wona nam potom někotre z tafličkow rozkladła a pokazala, na čo maja šoferojo a šoferki kedźbować. Wosebje při ampli je naraz wšo cyle derje běžało! Wězo njejsym sej hnydom wšo spomjatkowała, dopomnju so pak wosebje na sadu: „A přeco jedyn na druheho kedźbować!“

Jako sym wječor nanej wo tym powě-

dała, je wón najprjedy jenož nygał. Potom je rjekł: „Wěš ty, hač z awtami abo bjez awtow, zo dyrbi jedyn na druheho kedźbować, to móžeš sej cyle kruće spomjatkować.“

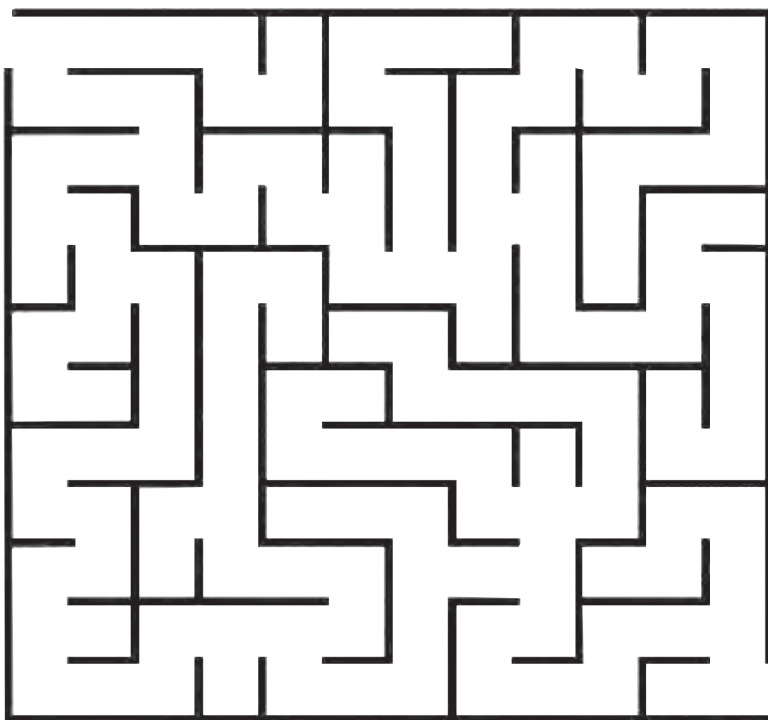
Spočatnje njejsym tak prawje wědźala, što wón z tym měni. Tehodla sym so wječor hišće raz maminki prašała. Wona je

mi potom z mojeje džěćaceje biblije powědała, zo su so raz Jezusa prašeli, što je to najwadžniše, hdyž do Boha wěrimy. Wón wotmołwi: „Dyrbiš swojeho blišeho lubować kaž sebjě sameho!“

Maminka je mi rozkladła, zo Bóh chce, zo mjez sobu na so kedźbujemy a njespytamy druhim někajku škodu načinić. „Smy z druhimi jenož derje žiwi, hdyž na nich dźiwamy – na swěće a wězo tež, hdyž z awtami po puću smy – z małymi a z wulkimi.“

Waša Mina

Měrcin Bałcar

Móžeš mi pomhać k mojemu awtu přińić? Rys.: www.kinder-malvorlagen/M. Bałcar

Zarjadowanja

Serbski žarowanski kruh

Žarowanje wo zemrěteho je dohodobny proces. Dorosceni, kotřiž su po smjerći lubowaneho čłowjeka w swojej zrudobje zawrjeni, zo njemóža so pońnje žiwjenju přiwobroćić, su přeprašeni so wobdźělić na serbskim žarowacym kruhu, kotryž so mjez 7. nowembrom 2019 a 2. aprylom 2020 wosom króc w putniskej hospodze w Chrósćicach zetka. Kruh nawjeduja wukubłani přewodźerjo Regina Krawcowa ze Smječkec, dr. Ludmila Lajderowa z Drježdźan a Tomaš Pěčka ze Sernjan. Zajimcy móža so přizjewić pod čisłom 0174 / 70 19 487.

Kublanje a džěłarnička

Zajimcy su přeprašeni na zwučowanje w čitanju liturgiskich tekstow sobotu, 9. no-

wembra, w 9.30 hodž. na Michałsku faru w Budyšinje. Zwučowanje nawjeduje Serbski superintendent Jan Malink. Wšitcy, kiž chcedza na serbskich kemšach epistolu abo ewangelij čitać a so w zjawnym čitanju wukmanić, su witani.

Po wobjedowej přestawce přizamkne so w 13.00 hodž. džěłarnička k přichodej serbskeho wosadneho žiwjenja. W džěłowych skupinach maja so ideje hromadzić k wšelakim temam: džěło z džěćimi a młodzinu, serbske wosadne džěło, Serbski ewangelski cyrkwinski džeń. Ze zhromadnym kofejom a mjezsobnej wuměnu so popońdne zakonči. Wutrobnje přeprašujetej

Serbske ewangelske towarstwo
Serbski wosadny zwjazk

Kocorowy

„Serbski rekwiem“

„Serbski rekwiem“ Korle Awgusta Kocora předstaji so njeźelu, 10. nowembra, w 16.00 hodž. w Ketličanskej cyrkwi

a smjertnu njeźelu, 24. nowembra, w 17.00 hodž. w Janskej cyrkwi w Žitawje. Spěwaja rozšěrjeny Collegium musicum Žitawa, chór Budyšin a cyrkwinsky chór Žitawa a Lubij. Jako solisća skutkuja sobu Romy Petrik (sopran), Kerstin Domrös (alt), Mikołaj Jan Walerych (tenor) a Johannes Hochrein (bas). Cyłkowny nawod ma cyrkwinskohudźbny direktor Christian Kühne z Lubija.

Maćična akademija

Składnostnje 200. narodnin Jaroměra Hendricha Imiša přednošuje Serbski superintendent Jan Malink štwórtk, 21. nowembra, w 19.30 hodž. w Budyškim hosćencu „Wjelbik“, Žitna 7, na temu „Ta razna postawa mi nochce z hlowy.“ Imišowe skutkowanje za Serbstwo a cyrkej“. Přednošk budže w serbskej rěči, zastup je darmotny. Wšitkich zajimcow wutrobne přeprašuje

stawizniska sekcija Maćicy Serbskeje

Wotstup sakskeho krajneho biskopa dr. Carstena Rentzinga

Dnja 11. oktobra wozjewi krajny biskop dr. Carsten Rentzing napřečo cyrkwinskemu wjednistwu sakskeje krajneje cyrkwe swój rozsud, zastojnstwo krajneho biskopa zložić. Pozadk běše zjawna peticija, načisnjena wot někotrych Lipšćanskich fararjow, w kotrejž wumjetowašej so jemu sobustawstwo w studentskim towarstwe Hercynia a přednošk w Konserwatiwnej bibliotece. Na to připósłachu so Lipšćanskemu teologej Frankej Martinej nastawki studenta Rentzinga z lět 1989 do 1992,

w kotrychž bě tutón swoje tehdyše narodnokonserwatiwne politiske nahlady wuprajit. Tute nastawki so na cyrkwinske wjednistwo do Drježdžan dale dachu, so tam kritisce hódnoćachu a naposledk k temu wjedźechu, zo biskop swój wotstup poskići. 21. oktobra přiwza cyrkwinske wjednistwo demisiju krajneho biskopa.

Mjeztym bě so dalša peticija načisnyła, w kotrejž so žadaše, zo měł biskop Rentzing zastojnstwo wobchować. Zastupjerjo tuteje pozicije zhromadźichu so 21. okto-

bra před krajnocyrkwinskim zarjadam w Drježdžanach, zo bychu swoje měnjenje zwuraznili, tola njemějachu wuspěch.

Rozestajenja wokoło dr. Rentzinga su wuraz politiskich konfliktow w towaršnosći, kotrež su nětko tež ewangelsku cyrkej docpěli. Što to za cyrkej woznamjenja, budže so hakle počas wujewić. Za biskopa a jeho swójbných su podawki tragiske. Bóh Knjez spožć jim mocy, zo bychu čezki čas derje přetrać móhli.

Ze serbskeho wida ma so wotstup biskopa Rentzinga wobzarować. Kaž lédma jedyn z jeho předchadnikow bě so wo ewangelskich Serbow zajimował. W meji 2018 zetka so wón z předsydstwom Serbskeho wosadneho zwjazka a ze serbskej synodalku Annemarie Simonowej na rozmołwu, w kotrejž džěše wo perspektiwu cyrkwinskeho džěta pola ewangelskich Serbow. Na serbskim cyrkwinskim dnu lěta srjedź junija w Budyšinje přednosaše wo temje „Lud a domizna w swětle biblije“. We wobłuku 400lětneho jubileja Michałskeje wosady předowaše 1. septembra tuteho lěta na swjedženskich dwurěčnych kemšach w Michałskej cyrkwi.

W lěće 2020 budu so w sakskej krajnej cyrkwi nowa synoda a nowe cyrkwinske předstejćerstwa wolić. Zdobom dyrbja so nowe wosadne struktury přesadzić. Dalši nadawk je nětko wuzwolenje noweho biskopa, štož ma so kónc februara stać. Njeh so wšitko stanje w Božim duchu wujednanja a měra.

Jan Malink

Sakski krajny biskop dr. Carsten Rentzing jako přednosařar na lětušim Serbskim ewangelskim cyrkwinskim dnu 15. junija w Budysej Michałskej cyrkwi

Foto: Jürgen Mačij

Kak so Kocorowy „Serbski rekwiem“ 2019 do Ketlic wróći

Spočatk lěta 2018 dari z Lubija pochadźacy Křesćan Keßner, lěkar ze serbskimi korjenjemi w Lohmenje w Sakskej Šwicy, Lubijskemu kantorej Christianej Kühnej cejdeju chóra Lipa z nahratym předstajenjom Kocoroweho rekwiema 2016 w Chróscicach. Kantor Kühne pěstuje bohatstwo hornjołužiskeje cyrkwinskeje hudźby. Pod jeho nawodom so hižo twórby wšelakich regionalnych hudźbnikow spěwachu, tež hižo Kocorowe kaž „Měr, pokoj nětk nas wokošuje“.

Wón so mje woprašaja: „Knježe Krawco, Wy so w serbsčinje wuznajeće. Móžeće nam prošu puć runać? Chcemy ‚Serbski rekwiem‘ předstajić.“

A kak ja móžach! Hnydom so do nawdaka dach a přewynych wšě zadźewki. Zeznach intendantku SNE Judith Kubicec, LUMIR-nakładnistwo z Měrkom Šořtu, notowy archiw SNE, spěwarku Romy Petrik, dirigenta Michała Jancu a chór Budyšin. Kaulfürstec znajach hižo do toho. Tak stach so z Lubijskim mjezwočom „Serbske-

ho rekwiema“ 2019. Při tym je moja serbska duša rozkčěta.

Modlće so a wabće prošu za naše předewzaće, předstajić „Serbski rekwiem“ w Ketlicach! Probujemy pilnje hromadže z chórom Budyšin a dalšimi spěwarjemi. Njeh Bóh naše předewzaće žohnuje. Wjele džěta leži hišće před nami. Přeju sej,

zo budže Ketličanska cyrkej 10. nowembra w 16 hodźin poľna připosłucharjow.

Wabće prošu tež mjez českiimi přečelemi! Smjertnu njedzelu, 24. nowembra, w 17 hodź. budžemy rekwiem w Janskej cyrkwi w Žitawje spěwać. Wěsće je tute předstajenje tež za českich přečelow zajimawe.

Friedhard Krawco

Serbski rekwiem
Korla Awgust Kocor

Romy Petrik: sopran
Kerstin Domrös: alt
Mikolaj Jan Walerych: tenor
Johannes Hochrein: bas
rozšěrjony Collegium musicum Žitawa
Chór "Budyšin"
cyrkwinskeho chóraj Žitawa a Lubij
cyrkwinskohudźbny direktor
Christian Kühne: nawod

Zastupne liski dótanjće za 10,00 € (potuřene 5,00 €)
w Lubijskej měšćanskej informaciji
we wječowiznje Štampel-Keßner a na farje.
Zyřno kartki wot 15.00 hodź.
př wječownej kasce.

online-skazanki pod:
kg.loebau@evlks.de

njedzela 10. nowembra
16:00 hodź.
cyrkej w Ketlicach

Serbski rekwiem
Korla Awgust Kocor

Romy Petrik: sopran
Kerstin Domrös: alt
Mikolaj Jan Walerych: tenor
Johannes Hochrein: bas
rozšěrjony Collegium musicum Žitawa
Chór "Budyšin"
cyrkwinskeho chóraj Žitawa a Lubij
cyrkwinskohudźbny direktor
Christian Kühne: nawod

Zastupne liski dótanjće za 10,00 € (potuřene 5,00 €)
w keristskej informaciji
w Janskej cyrkwi a na farje.
Zyřno kartki wot 16.00 hodź.
př wječownej kasce.

online-skazanki pod:
kg.zittau@evlks.de

njedzela wječnosć
24. nowembra 17:00 hodź.
Janska cyrkej w Žitawje

Arnošt Lodni – něhdyši kantor w Bukecach

Spominanje skladnostnje polstatych posmjertnin swěrneho křescana a Serba

Lědma hdy je čłowjekej spožčene, na jednym městnje wjace hač polsta lět skutkować. K rědkim wuwzaćam słuša Arnošt Lodni w Bukecach, kotryž je tajki dołhi čas spomóžnje za šulu a wosadu w Bukecach dźěłał. Na njeho a jeho skutkowanje spominajo zhladujemy skladnostnje jeho polstatych posmjertnin na najwažniše stacije jeho žiwjenja.

Narodźił běše so Arnošt Lodni 17. nalětника 1878 na polstakórcowskej žiwnosći w Psowjach. Tam ludowu šulu wuchodźiwši wopyta wot lěta 1892 do 1899 Krajnostawski wučerski seminar w Budyšinje. Po wotzamknjenym wukublanju bě najprjedy tři lěta w Klukšu jako pomocny wučer přistajeny, po tym dźěłaše dźesać lět jako cyrkwinski wučer we Łupoju. Dokelž bě wosebje wobdarjeny na hudźbnym polu, wuzwoli sej jeho Bukečanska wosada za swogeho wučerja a kantora. Mjez Bukečanami so hišće dołho powědaše, kak je wón jako młody kantor 3. januara 1913 z mandželskej a dźewjećlětnje dźowku Charlottu z Łupoje do Bukec přišoł. Wosadni, šulske dźěći z wučerjami a młodźency wosady na konju – běchu to zwjetša młodzi burja – jeho swjatočnje na Pomorčanskim dwórnišću witachu. Z eskortu jězdnych, kotruž nawjedowaše Jan Zoba z Čornjowa – syn njeboh seymskeho zapósłanca Jana Awgusta Zoby a bratr mojeho nana – na swojej koble Lubinje, nowy kantor do Bukec začahny. Na kromje wsy běchu ze serbskimi barbami pyšene čestne wrota nastajene.

W Bukecach čakaše na Arnošta Lodne-

Arnošt Lodni jako 90lětny jubilar 1968 na Bukečanskej wosadneje žurli Foto: priwatne

ho dźěła nadosć. We wosadnym dźěle skutkowaše jara spomóžnje hromadže z tehdyšim fararjom Gustawom Mjerwu. Wšitke Bože služby měješe kantor z hudźbu na byrglach wobrubić. K temu měješe hišće chórowe dźěći a cyrkwinski chór na starosći. Pod jeho dirigentstwom chór zasadnje němsce a serbsce spěwaše. Dla wuběrných interpretacijow měješe Bukečanski cyrkwinski chór w lěće 1922 samo wustupy w Praze a Mladej Boleslawje. Hakle we wysokej starobje Arnošt Lodni w lěće 1967 nawodnistwo chóra zloži. Někotre kěrlušy, kiž běše wón sam spisał, so za čas fararja Gerata Lazarja hišće hdys a hdys na kemšach w Bukecach spěwachu.

Tež w swojim wučerskim dźěle wěnowaše Arnošt Lodni wjele prócy a lubosće serbskemu spěweju. Hdyž běše pod brunym mócnarstwom serbski spěw zakazany, přebasni teksty serbskich spěwow do němčiny, tak zo móžeše dźěcom dale serbske melodije wučić.

W lěće 1920 so Lodnemu nawodnistwo šule dowěri. Tute zastojnstwo wzachu jemu w lěće 1937, dokelž njebě zwólniwy do NSDAP zastupić. Po 1945 smědžeše šulu zaso jako direktor nawjedować. Hnydom sej tehdy serbsku wučbu wot šulskeho zarjada w Lubiju žadaše. 1948 poda so na wuměnk.

W jeho času jako šulski nawoda wujedže so w lěće 1927 nowotwar Bukečan-

skeje šule. Wokoło zachodnych duri napisachu w serbskej a němskej rěči hesło „Wšitka wučba Bohu k česći / Alle Lehre Gott zur Ehre“. Tutón napis přetra Třeći reich a bu ideologiskich přičin dla spočatk 1960tych lět wotstronjeny.

Wuzběhnyć ma so tež, zo je Arnošt Lodni na spočatku dwacetych lět na zestajenje serbskeje čitanki „Kwětki“ sobu dźěłał. W Zjednoćenstwje serbskich wučerjow, založenym 1920, bě sobustaw předsydstwa a měješe so jako pokladnik wo pjenjezy za čišć serbskich wučbnicow starać.

Tež mjez wosadnymi zdoby sej Arnošt Lodni mjeno jako wěcywustojny w financnych naležnosćach. W lěće 1919 powołaču jeho do dohladowarskeje rady Serbskeje ludoweje banki. W Bukecach je so po Přenjeje swětowej wójnje na jeho iniciatiwu wutworiło Raiffeisenske ratarske drustwo, pozdźiša BHG.

Skladnostnje jeho dźewjećdźesaćin pisaše jeho wučerski kolega a mój nan Měrćin Zoba z Bukec: „Jeho sobudźělaćerjo w šuli wažachu sebi Arnošta Lodneho jako přikładneho wučerja a sprawného kolegu a šulskeho nawoda. Z dobrej radu spěchowawaše wón młodych kolegow w službje a tež we wosobinskim žiwjenju.“

Wulki, sylny čłowjek, zruna z kijom po wsy chodžo – tak wěm so na Arnošta Lodneho dopominać. Mój nan mi hižo zahe kazaše, zo mam jeho z „Pomhaj Bóh, knjez kantor“ strowić. Bliže zeznach jeho potom, hdyž započinaše so w druhim šulskim lěće wučba nabožiny. Stuzbu jako šulski wjednik a wučer běše tehdy hižo zložił. We wosadze pak hišće dale skutkowaše, podawaše dźěcom nabožinu a wukonješe wšelake kantorske služby. Wučba nabožiny wotměwaše so na małej žurli wosadneho domu při farje. W přenjeje hodzinje zhotowi sej kantor Lodni plan, kaž běchmy so zesydali, a namotwješe nas, tutón porjad nic wjac změnić. Energisce džiwaše na disciplinu mjez nami šulerjami. Na harmoniumje přewodžejo spěwaše z nami serbske a němske kěrlušy. Z bibliskich stawiznow powědaše nam najprjedy němsce, potom serbsce. My serbsce rěčace dźěći dyrbjachmy teksty, kiž mějachy so z hlōwy wuknyć, serbsce a němsce wobknjezić.

Po smjerći jeho mandželskeje w lěće 1951 přesydlili so dźowka Charlotta k nanej do Bukec. Bydleštaj zhromadnje w domčku při puću do Pomorc, kiž bě sej Arnošt Lodni spočatk polstatych lět jako wuměnk natwaril. Dźowka wjedžeše domjacnosć a z přiběracej starobu swogeho nana swěrnu hladaše. Doma w swojim domčku Arnošt Lodni 91lětny dnja 13. nazymnika 1969 na Božu prawdu woteńdže.

Arnd Zoba

Posledni wotpočink Arnošta Lodneho na Bukečanskim kěrchowje Foto: Arnd Zoba

Ruth Žurowa z Bukec na Božu prawdu wotešla

Spočatk winowca šerješe so po Bukecach powěšć, zo je jedna z najstaršich wobydlerkow, Ruth Žurowa, swoje časne žiwjenje dokónčila. Hač na poslednje měsacy bě žiwa w domje, w kotrymž bě so po bratru Arnošće a sotře Erice 27. januara 1931 jako třeće dźěco mandželskimaj Mari a Jurjej Jěwic narodžila. Wotrosće w ryzu serbskej swójbje, chodžeše we wsy do šule a bu w léce 1945 w tudyšej cyrkwi konfirměrowana.

Ruth Žurowa z Bukec

Foto: Jürgen Mačij

Po tym wopyta hospodarsku šulu a nastupi swoje přenje džělowe městno pola burškeho wikowskeho drustwa w Bukecach.

Tu w ródnej wsy zezna swojeho mandželskeho, młodeho wučerja Jana Žura, na kotrehož so 1951 wuda. Hišće w samym léce narodži so młodymaj mandželskimaj syn Domaš. Jemu přidružichu so dvě léce pozdžišo sotra Lubina a 1957 dwójnikaj Jan a Janina. W swójbje knježeše serbski duch. Wobchadna řeč běše serbska a so na tute wašnje džěcom dale

dawaše. Wjele lět bě za njebočičku zastaranje domjacnosće a kubljanje džěci hłowny žiwjenski nadawk, kotremuž so wona ze wšej lubosću a sčerpilowosću wěnowaše. Ale tež zrudoba swójbu dosáhny. Zahe, hižo w léce 1984, dyrbyeše mandželskeho a nana, hakle 65lětno k rowu přewodźec.

W léce 1963 poradži so Ruče Žurowej nawrót do powołanskeho žiwjenja. Po přistajenju pola nalutowarnje namaka w serbskim nakładnistwje

swoju trajnu powołansku domiznu. Starša so tu wo rozšěrjenje a bu přez jeje nadobne, čiche a skromne wašnje woblubowana a daloko po Łužicy znata.

Z přiběracymi wobćežnosćemi staroby so syn Domaš bóle a bóle wo swoju mać staraše, doniž hladanje doma jeho mocy njeprěsahowaše. Poslednje měsacy přebywaše wona w starowni w Budyšinje, hdžež Bóh Knjez ju 6. winowca z tuteho swěta wotwoła.

Njebočička je měta dopjelnjene žiwjenje. Swójba, džěci, wnučki a prawnučki

stajachu za nju w srjedzišću. Ze zajimom sčěhowaše wona wuwicě kóždého z nich. Tež wšitko serbske měješe za nju wusahowacy wuznam. Tak je wona serbske žiwjenje minjenych lětdžesatkow w Bukecach sobu tworila a swěru nadawki pokładnicy Domowinskeje skupiny wukonjała. Běše lědy serbskeho zarjadowanja w Bukecach, na kotrymž so njeby wobdžěliła. Wosebje sej wažeše, hdyž so w zhromadnosći serbsce spěwaše.

Přiwuzni, susodza, bywši kolegojo, němscy a serbscy přeceljo běchu sobotu, 12. winowca, w nahladnej ličbje přišli Ruth Žurowu na jeje poslednim puću přewodźec. Žarowansku Božu službu zahaji wosadny farar Thomas Haenchen ze serbskimi słowami. Swoje předowanje zložil na słowa po scěnju swj. Jana na 14. stawje. Žarowansku wosadu žohnowaše wón serbsce a němsce. Wnučka Marianka na huslach a wnuk Stefan při byrglach zanješe na dokonjane wašnje „Meditation Thaise“ francoskeho komponisty Julesa Masseneta, štož žarowanskej Božej službje wosebity raz spožči. Na koncu spěwaše wosada serbsce „Knjezowy jandžel“. Po serbskim Wótčenašu při rowje, zaspěwachu serbscy přeceljo njebočičkej „Ha widžu-li ptačata čahnyć“ na poslednje Božemje. **Arnd Zoba**

Spominanje na dr. Gerharda Herrmanna z Rakec

Dr. med. Gerhard Herrmann, kóžny lékař w Budyšinje, bě do swojeje zažnjeje a nahteje smjerće 21. julija 2008 jara aktiwny a kreatiwny Serb. Wón by lětsa 13. nowembra swoje 75. narodniny swjećił.

W Rakečanskej wosadze bě Gerhard Herrmann cyrkwinski předstejićer a pozawnist. Hižo jako džěco bě z maćerju, wučerku Marku Herrmannowej rodž. Křižanec, na Serbskich ewangelskich cyrkwinskih dnjach pódla. Pozdžišo wobdžěleše so tam ze swojej swójbu a wustupowaše tež jako přednošowar. Dopisowaše do Pomhaj Bóh a Serbskeje protyki a řečeše Nabožne slowa w Serbskim rozhłosu. Wón bě městopředsyda Serbskeho wosadneho zwjazka a přeni předsyda Spěchowanskeho towarstwa Budyskeho Serbskeho gymnazija.

Jako fachowy lékař za kožu bě Gerhard Herrmann daloko znaty a připóznaty. Jeho žona Maria staraše so wo syna Handrija a džowku Katharinu. Nan a wowka džěšći serbsce wučestaj a z nimaj serbsce řečestaj, tež hdyž Gerhardowa lubowana žona mało rozumješe. Njebě to za nju problem. Skerje so wjeseleše, zo džěšći druhu řeč wobknježitej.

Dr. Gerhard Herrmann w léce 2004

Foto: Jürgen Mačij

Małeho Gerharda widžach přeni raz nalěto 1945 na čekanju pola wuja Korle Wirtha a čety Friedy w Cokowje w džěca-

cym wozyčku ležo. Zetkachmoj so tež při choroložu Marje Křižanoweje rodž. Wirthec, wudowy Rakečanskeho fararja Korle Božidara Křižana, kotraž bě wowka Gerharda Herrmanna. Jako młodži hólcy běchmy pozdžišo z nim na kolesach a ze stanom po puću, raz w Blótach a raz při Gojackim jězoru. Husčišo plachtakowachmy z čołmom dr. Jana Cyža a mandželskeje dr. Marty rodž. Křižanec na Hórnikčanskim jězoru. Wjele lět swjećachmy swinjorězanje pola čety Hany w Třělanach a pola Cokowskich Wirthec a při tym jako hólcy wězo tež rady pomhachmy.

Přindžechu časy, zo so jenož hišće na swjedženjach widžachmoj. Wuwichmoj so. Wěšte elitarne zmyslenje temu dopomaše. Tola do 2004 sedžachmy zaso w Rakecach hromadze, a to w měrje, přezjednosći a jako přiwuzni Wirthec swójby.

Rady so na Gerharda Herrmanna, syna mojeje kuziny, dopominam. By hišće wjele wuskutkować móht a jeho dom w Rakecach na Hłownej 64 by w serbskimaj rukomaj wostał. Bože puće běchu hinaše. Jemu budž džak a chwalba.

Pawoł Wirth

Nowej zwonaj za Bartsku cyrkej poswjećenej

Při najrjeńšim nazymskim wjedrje dožiwi Bartska wosada njedzelu, 13. oktobra, poswjećenje nowuju zwonow za swoju cyrkej. Dohromady štyri zwoy – dwaj historiskej z lět 1815 a 1920 kaž tež dwaj nowej z lěta 2019 – wjezechu dopołdnja z třomi swjedźensce wupyšenymi konjacymi zapřahami po wosadnych wsach. Nawjedowany wot korejty z čestnymi hosćimi poda so swjatočny čah z Dubrawki přez Nowu Wjes, Stróžu, Zuborničku, Bukojnu a Rakojdu do Barta. Na wosadnej mjezy při wotbočce dróhi do Brězec wosadni z fararjom Michaelom Ramschom čah witachu a jón k cyrkwi přewodžachu, hdžež so nowej zwonaj poswjećistej.

W swjedźenskej Božej službje, na kotrež so 350 kemšerjow zhromadži, dopominaje farar hišće raz na zašle lěta prócy wo nowej zwonaj. Před sydom lětami rozsudžichu so, dwaj po Druhej swětowej wójnje latej železnej zwonaj narunać z nowymaj mježanymaj. Za tutón zaměr su nowu zwónicu twarili, časnik na wěži přepořili a wěžu wobnowili. Wo leće nowuju zwonow a jeju financowanje staraše so wosebje w januaru 2016 založene spěcho-

Swjedźensce wupyšene konjace zapřahi wjezechu wšitke štyri Bartske zwoy po wosadnych wsach k cyrkwi.

wanske towarstwo pod nawodom Bernda Lorenza z Rakojd. Zhotowjenej buštej lětsa w aprylu w zwonylijerni Bachert w badensko-württembergiskim Neunkirchenje.

Po Božej službje wšitke štyri zwoy na cyrkwinu wěžu zběhnychu, hdžež so při-

chodne dny do zwónicy powěšnychu. Přeni króć zhromadnje zaklinčeć budu wone k 200lětnemu jubilej Bartskeje cyrkwe, kotryž so njedzelu, 3. nowembra, swjeći. Dodržanej železnej zwonaj z lěta 1950 dóstašćej čestne wuměnkarske městno na starym kěrchowje při cyrkwi, hdžež stej zaimcam zjawnje přistupnej.

Ze serbskeho wida je wosebje wuzběhnyć, zo stej so spěchowanske towarstwo a Bartska wosada za to rozsudžiloj, nowej zwonaj runja swojimaj předchadnikomaj z lěta 1950 dwurěčne wuhotować. Tak stejitej na nimaj samsnej bibliskej hronje w němskej a serbskej rěči, na wulkim zwonje: „JA SYM A A O, / SPOČATK A KÓNC, / PRĚNI A POSLEDNI. / ZJEWJENJE 22,13“ a na mjeńšim: „TY SY MOJA CHOWANKA / A MÓJ ŠKIT, / ČAKAM NA TWOJE SŁOWO. / PSALM 119,114“. Z tym je Bartska wosada štwórta we wuchodnym Budyskim kraju, kiž je sej w minjenych lětach nowe zwoy z dwurěčnymi napisami leć dała. Po časowym rjedže su to Bukecy (2010), Malešecy (2013), Pořicy (2015) a Bart (2019). *Trudla Malinkowa*

Na farskim dworje w Barće poswjeći farar Michael Ramsch nowuju zwonaj za wosadnu cyrkej.

Fóce: Carmen Schumann

Mukowa „Statistika lužiskich Serbow“ němsce

W lětach 1884 do 1886 wuda Arnošt Muka jedyn z wusahowacych tekstow serbskeje publicistiki – „Statistiku lužiskich Serbow“. Jeje wuznam ležeše w přenim rjedže w materialu k ličbje hornjo- a delnjoserbskeje ludnosće na kóncu 19. lětstotka. Tola kniha je wjele wjace hač prosta statistika. Ze swojimi wobšěrnymi wopisowanjami wsow, ze swojimi rěčnopolitiskimi hódnoćenjemi a namołwami je wona fascinowace žórlo za ludowědnika, stawiznarja a sociologa runje tak kaž za wjesneho chronista abo na lokalnych stawiznach za-

jimowaneho. Čitar zhoni nadrobne, kak so předewšem dla industrializacije a přičaha němskich a wukrajnych džětačerjow do fabrikow w sewjernej a južnej Hornjej Lužicy w zjawnosći němska rěč pomatu přesadžowaše. Porno tomu počachu so tehdy katolske wosady mjez Kamjencom a Budyšinom jako najbóle rezistentne napřećo germanizaciji wukristalizować.

Zo by so Mukowe džěto šěršej wědomostnej a powšitkownej zjawnosći we Lužicy a zwonka njeje přistupnišo, je etnologa Robert Lorenc twórbu přeložil a kritisce

hódnoćace před-slowo napisať. Přidať je tohorunja Mukowe dodawki z lět 1896 a 1900, kotrež wudospólnjeja wopisowanja někotrych delnjoo- a hornjołužiskich wosadow, a jeho kartu serbskeho rěčneho teritorija. **LND**

Kamjeń z doma Michalskeho organista Jana Ryčerja

W nowembu lěta 2017 namaka so w Sprjewi na Židowje kamjeń z napisomom „Joh. Rietschier / Org. St. Mich. / a. Budis-sin / 1799“. Kedźbliwy bagrownik bě jón při dźělach na wutwarje rěki wubagrował a nabok položil. Po něšto dnjach přepoda so kamjeń Michalskej wosadze. Při slědženjach za stawizniskim pozadkom kamjenja wukopa so scěhowaca rjana stawizna.

W lěće 1784 dotwarichu so w Michalskej cyrkwi w Budyšinje přenje pišćele. Twaric započal bě je pišćeletwarc Riedel w Klukšu. Po jeho smjerći 1782 přepoda měščanska rada nadawk mistrzej Gottfriedej Augustinej w Žitawje. Do toho běchu so kemše a capella swjećili, při čimž kantor spěwanje nawjedowaše. Kantorjo zastawachu swoje zastojnstwo za skromne zapłaćenje pódlu swójeho wšědného dźěła w ratarstwje. Po zatwarje pišćelow pak móžachu wosadni kěrlušy z přewodom pišćelow mócnje sobu spěwać.

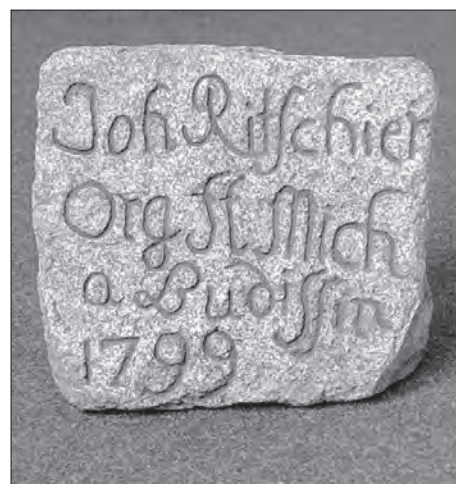
Nowe zastojnstwo organista přewza wučer Jan Ryčer z Hnašec. Kóždu njedzelu a na swjatych dnjach poda so pěši na pjeć kilometrow dohri puć do Michalskeje cyrkwy. Jeho lětna mzda wučinješe 13 tole-rjow. Po štyrjoch lětach wobroći so na měščansku radu, zo by jeho mzdu znajmjeńša wo telko powyšila, zo by sej móhl nowe škórnje kupić. Na to dósta tři tolerje wjac. Po dalšimaj lětomaj so mzda na 20 tole-rjow powyšila. Jan Ryčer bě woženjeny z Madlenu rodź. Hantušec z Małeho Žičenja. 1793 narodži so mandželskimaj dźowka Hana, kotraž wosta jeju jeničke dźěćo. Skónčnje dósta Ryčer wučerske městno w Hornim Židowje. Hdy to bě,

dokładnje njewěmy, ale z namakaného kamjenja wuchadźa, zo bydleše 1799 na Židowje. Puć do Michalskeje cyrkwy so nahladnje skrótsi.

Najskeje je Ryčer pisal knihu, kotraž ma za hudźbne stawizny we Łužicy jara wulki wuznam. Dže wo tak mjenowany „Kralowy huslerski spěwnik“. Wěsty Mikławš Kral z Čemjerc wobsedžeše w lěće 1812 huslersku knihu z 99 serbskimi a 27 němskimi ludowymi spěwami, 44 rejemi a 12 kwasnymi spěwami. Po mjenjenju dr. Jana Rawpa bě so knižka w lětach mjez 1780 a 1790 wot ewangelskeho Serba z Michalskeje wosady spisala. Dyrbješe to być muž cyrkwy abo šule, „kotryž widžeše zmysl swójeho skutkowanja tež w prócowanju wo hudźbnu kulturu swójeho luda a w kotrehož rumnosćach čerwjena a zelena tinta ničo cuzeho njeběštej“. Tute wopisanje by móhlo derje na přenjeho organista Michalskeje cyrkwy přitřechić. Za to rěča scěhowace rozmyslowanja:

We wjacorych spěwach a rejach so Židow naspomni, tež w spěwach, kiž so druhdže na tamne wsy počahuja. Zajimawy je dale fakt 27 němskich spěwow w spěwniku. Židowscy hudźbnicy wustupowachu rady tež w měsće, za což trjebachu němski repertoire. Wěmy to ze skórzbow měščanskich hudźbnikow na konkurencu tak mjenowanych „serbskich piwowych huslerjow“. Wot Rawpa pytaný hudźbnik by móhl potajkim na Židowje bydlać organist Michalskeje wosady być, tola poslednjeje wěstoty w tutym prašenju nima-my.

Jan Ryčer bě poměrnje dohri čas organist Michalskeje wosady. Po 30 lětach

Kamjeń organista Jana Ryčerja

Foto: Jan Malink

skutkowanja zemř 1814 w starobje 57 lět na njewuhojomnu začekliznu. Wón zawostaji mandželsku Madlenu a dźowku Hanu, kotraž so na mulerja Jokuša ze Židowa wuda. Po jeho smjerći zwjazachu so tři zastojnstwa do jednoho: kantor a organist běše wotnětka přeni wučer Michalskeje šule. Tute rjadowanje płaćeše hač do lěta 1938.

Chěža, w kotrejž bě Ryčer bydlił, so jedneho dnja zwottorha. Kamjenje so zdźěla do Sprjewje walichu. Hakle při njedawnym wutwarje Sprjewje so Ryčerjowy kamjeń zaso nadeńdže. Po dokładnym wurjedženju a po wobnowjenju pisma namaka swóje nowe městno w muri pódlu pišćelow w Michalskej cyrkwi. Na koncerće 29. septembra – potajkim na dnju arcyjandžela Michała – so zjawnosć přepoda.

Jan Malink

Hinc Šolta

Foto: Maćij Bulank

Hinc Šolta – swěrný pomocnik

W nazymje lěta 2000 su přeni raz „Wšědne hesła Ochranowskeje bratrowskeje wosady“ w Ludowym nakładnistwje Domowina wušli. Inicijatiwu měješe tehdy Serbske ewangelske towarstwo. Na přenim wudaću za lěto 2001 běštaj wosebje tehdyši wikar Jens Buliš a katechet Hinc Šolta wobdźělenaj. „Hesła“ docpěchu mjeztym mały jubilej. Lětsa směmy so nad 20. wudaćom wjeselić.

Wšón čas je Hinc Šolta přihotowanje manuskripta na starosći měł a ja sym jako lektorka z nim hromadže dźěłała. Běše to drje z hromadne dźěło na distancu – wón w Lauterbachu, ja w Budyšinje –, ale přiwšěm jara přijomne a njekomplikowane. Spušćomnje dochadźachu wjacore razy wob lěto listy, druhdy tež telefonowach-moj. Wón dósta němski manuskript a wupyta potom hesła ze serbskeho Swjateho

pisma, kotrež swěru přehlada a ze swójeje pisankeje mašinu wotklepa. W nakładnistwje so wone do komputera přenjesechu a kontrolowachu. W běhu lět přidachu so namaj někotre nowše pomocne srědky: Lekcionar, zapis wšěch hesłow, rjadowaných po žórlach, Spěwarske za ewangelskich Serbow. Mjeztym je so šwarne mnóstwo hesłow a jich wariantow nahromadziło.

Digitalne móžnosće dowola nam nětko w dalokej měrje awtomatizowane zestajenje manuskripta. Při tym podpěra nas Olaf Langner, člon Rakečanskeje Bjesady. Tuž so lětsa, po dwaceći lětach, z hromadne dźěło z Hincem Šoltu kónči. Wšelake wotběhi budu drje jednoríše, ale jeho spusćomnosć a swěrne čitanje korekturow budu parować. Zaptać Bóh Hincej Šolće za wšo zdokojane dźěło! **Marka Maćijowa**

Přednošk wo pietistiskim hibanju

We wobłuku zarjadowanjow jubilejnego lěta Michałskeje wosady wotmě so štwórtk, 10. oktobra, na Michałskej farje wosadny wječor. Stawiznarka dr. Lubina Malinkowa z Rakec přednošowaše wo pietistiskim zbudženju w Michałskej wosadze.

Započatki tuteho hibanja sahaja wróćo do spočatka 18. lětstotka. Tehdom přewjedže Marćin Hajnk we wšelakich domjacnosćach na Židowje bibliske hodžiny. W lěće 1744 wutwari Friedrich Caspar von Gersdorf swój hród w Čichońcy na zetkanišćo zbudženych. Po jeho smjerći přeńdže centrum pietistiskeho hibanja do susodneho Małeho Wjelkowa. W běhu někotrych lět nasta tam pod nawodom Mateja Dołheho sydlišćo Ochranowskeje wosady. W susodnym Wulkim Wjelkowje wutwori so pod ryčerkublerjom von Belowom centrum Halleskeho pietizma. Tež w dalšich wsach Michałskeje wosady zetkach so wjesnjenjo w domjacnosćach k bibliskim hodžinam. Džěla wobstachu tute kruhi hač do 20. lětstotka. Tak kaž bě Michałska

wosada serbska, tak bě tež nabožne hibanje na wsach serbske a zarjadowanja wotměwachu so přenjoťnje w serbskej rěči.

Přičiny rozšěrjeneho pietistiskeho hibanja runje w Michałskej wosadze widži referentka w položenju wosady wokoło Budyšina, w džěla njejasnej cyrkwinskej přislušnosći wsow a w angažemenće ryčerkublerjow. Dale přiwabichu pietistiske zhromadźizny wjele wobydlerjow Budyšina a měšćanske byrgarstwo nabožne hibanja sylnje financielnje podpěrowaše.

Fararjo Michałskeje wosady tute hibanje w swojej wosadze drje kritisce wobkedźbowachu, ale běchu powšitkownje wotewrjeni a spytachu tute do wosadneho žiwjenja integrować. Mnohostronske nabožne zbudženje skutkuje do džensnišeho a je hišće nětko drohotny pokład Michałskeje wosady.

Blisko 30 připoslucharjow so referentce wutrobnje džakowaše za zajimawy přehlad wo wosebitym wobłuku stawiznow Michałskeje wosady. **Měrcin Wirth**

Přednošowarka dr. Lubina Malinkowa

Foto: Carmen Schumann

Wopyt w Domje Měrcina Nowaka-Njehorńskeho

Pjatk, 13. septembra, zetka so dwanaće člonow a hosći Hodźiskeje Bjesady w Njehorńju, zo by wopytało Dom Měrcina Nowaka-Njehorńskeho. Tam wočakowaše nas Róža Pinkawina, wučerka na wuměnkju z Worcynja. Wona je člonka tamnišjeje wjesneje Domowinskeje skupiny, kotraž so wo muzej a jeho hosći stara.

W tykowanym domskim małeho statoka bě so Měrcin Nowak 13. junija 1900 narodźił. W zahrodže da sej po 1950 ateljejowy domčk natwarić, w kotrymž hač do swojeje smjerće jako moler, spisowacel, přeložer a kulturnik džělaše. 6. julija 1990

wón w ateljeju zemřě. Žiwjenski zaměr Njehorńskeho běše, być „moler, stužownik a wěšćer serbskeho luda“. Muzej a jeho eksponaty dopokazuja, zo je wón tute předewzaće w svojim dołhim žiwjenju nimoměry plódnje dopjelnił. Myslu sej, zo je wón jako moler wosebje sylnje serbske ludowe wumělstwo wobliwował a narodne wědomje serbskeho luda wuznamnje skrućil.

Měrcin Nowak je Domowinu za swojeho namrěwca postajił. Wona je po jeho smjerći bydleniski dom a ateljej dała wobnowić a muzej zarjadować. Ateljej a něko-

tre rumnosće w domje su hišće tajke kaž wone běchu, hdyž běštej Nowakec mandželskaj tam bydliłoj a džělałoj. Wšitko bě jara zajimawe. Wobhladanje muzeja traješe něhdže poldra hodžiny. Wjedženje knjeni Pinkawiny bě jara informatiwne. Jej hišće raz wutrobny džak. Naposledk móžachmy sej rjane dopomnjenki kupić, na přikład talerje z motiwami wuměłca.

Po wopyće muzeja jědžechmy do Hrodzišća, hdžež stajichmy kwěcel na row Měrcina Nowaka-Njehorńskeho, kotryž tam hromadže ze swojej mandželskej a mačerju wotpočuje. **Gerat Krawc**

Džělowe městno Měrcina Nowaka-Njehorńskeho w jeho ateljeju (nalěwo). Roža Pinkawina w předawanskim rumje Njehorńskeho domu (naprawo)

Foće: Hellmut Pittermann

Žnjowodžakny swjedžen w Rakecach

Njedzelu, 29. septembra, woswjeći Rakečanska wosada po zwučenym wašnju lětuši žnjowodžakny swjedžen. Kaž w minjonych lětach móžachu wěriwi zaso džěci Rakečanskeje pěstowarnje „Kraj palčikow“ jako wosebitych hosći na kemšach witać. Hromadže ze swojimi staršimi čehnjechu džěci wot pěstowarnje do cyrkwy. Lětsa běše čah wosebje dołhi, wšako wobdžělichu so tutón raz tež džěci ze Šćeńčanskeje pěstowarnje. Mjez džěcimi běštej tež holcy w narodnej drasće.

We wupyšenych wozyčkach a korbikach wjezechu a njesechu džěci wšelake płody polow a zahrodow ze sobu. Na čole čaha njeseše skupina wołtarnych služownikow žnjensku krónu do cyrkwy. Krónu a dołhu

girlandu, z kotrejž bě wołtar pyšeny, su lětsa žony z Komorowa a Trupina wili. A wone su tutón nadawk jara derje zmišrowali. Sobotu do swjedženskich kemšow su dalše pomocnicy cyrkej přidatnje z kwětkami a wěncami wudobili. Tak skičeše Boži dom hódny ramik nic jenož za žnjowodžakne kemše, ale tež za jubilejnu konfirmaciju, na kotruž móžeše Rakečanska wosada 6. oktobra nimale połsta jubilarow witać.

Zwjeselace je, zo bě cyrkej na woběmaj Božimaj službomaj derje wobsadźena. Rjenje tež bě, zo běštej žnjowodžakne kemše kaž tež mały program džěci na jich spočatku dwurěčneje.

Günter Holder

Džěci a starši čahnu wot pěstowarnje do cyrkwy.

Foće: Günter Holder

Knižna premjera w Rakecach

Knižna premjera dwurěčneje čitanki „A srjedza Kaponica. Mittendrin der Hahneberg“ wotmě so pjatk, 18. oktobra, w farskej bróžni w Rakecach. Marko Grojlich jako wudawaćel a přeložer kaž tež lektor LND Pětr Thiemann čitašaj serbsce a němsce historiske powěsće a stawiznički z Rakečanskeje, Njeswačanskeje a Minakałupojskeje wosady. Ze zajimom scěhowachu přítomni powěsće z dawnych časow, na přikład wo podawkach w ratarstwy, wo młynach, wo wulkej a małej po-

litice a tež wo kuzłarjach a zaprajerkach. Wuběr stawizničkow skičeše wobrazliwy dohlad do žiwjenja a žiwjenskich poměrow před něhdže 100 lětami. 45 ludźi bě přeprošenju Ludoweho nakładnistwa Domowina, Rakečanskeje Bjesady a Domowinskeje skupiny Komorow/Trupin/Rakecy slědowało, mjez nimi tež hosćo z Bukec, Rakečanskeho stawiznišeho towarstwa RAK, Domowinjenjo a dalši zajimcy. Bjesada bě so wo kofej a mału swačinu postarała.

Borbora Felberowa

Knižna premjera noweje knihi Marka Grojlicha w Rakečanskej farskej bróžni

Wo klětušim serbskim wosadnym džěle

Předsydstwo Serbskeho wosadneho zwjazka schadźowaše so štwórtk, 10. oktobra, zo by zwjazkowe džělo za lěto 2020 přihotowało. Knjeni Fischer z kasoweje centrale předpołoža naćisk hospodarskeho plana za přichodne lěto. Po drobných změnach předsydstwo naćisk schwali. Wón so w januarje hłownej zhromadźiznje předpołoža. Zhromadźizna zwola so na sobotu, 25. januara 2020, na Michałsku faru. Wobšěrny diskutowaše předsydstwo potom wo nowowobsadźenju městna Serbskeho superintendenta, po tym zo Jan Malink klětu na wuměnk woteńdže. Wuwiwachu so wšelake ideje, kak hodžało so džělo přerjadować a zmišrowať. Wone so Serbske mu wosadnemu zwjazkej na hłownej zhromadźiznje předstaja. Tež na džěłarničce 9. nowembra budže wot 13.00 hodź skladnosć, so wo přichodnym rjadowanju wosadneho džěla wuprajic a ideje wuwiwać.

Do předsydstwa Serbskeho wosadneho zwjazka słušeja Serbski superintendent Jan Malink jako předsyda, zastupowacy předsyda Mato Krygať kaž tež Marka Maćijowa a Měrcin Wirth.

Marka Maćijowa

Ochranowske hesła za lěto 2020

HESŁA
2020

LND

Nazymu w LND wušte „Wšědne hesła Ochranowskeje bratrowskeje wosady na lěto 2020“ w serbskej rěči maja mały jubilej. Dwacety raz podađa so wone na puć

do wosadow. Wšón čas je so Hinc Šołta swěru wo zestajenje a přeložk starať, zo by tónle přewodnik swój puć do serbskich křesćanskich swójbow namakať.

290 lět su tute jadriwe bibliske słowa džěń wote dnja ludźi přewodźeli a jim tróšt a pomoc poskićeli. Džěnsa njejsu wone dawno jenož w Bratrowskej wosadze rozšěrjene. Čitaja so mjeztym we wjace hać 50 rěčach. Loni je přeni raz delnjoserbske wudaće wušto. Tak zwjazuje knižka z hesłami kóždy džěń čitacu wosadu po wšem swěće.

LND

Wšědne hesła Ochranowskeje bratrowskeje wosady na lěto 2020, zhromadne wudaće ze Serbskim ewangelskim towarstwom, zestajať Hinc Šołta, 116 s., brošura, 978-3-7420-2565-4, 2,50 €

Čěłowa płachta a wojerske pomniki

Na serbskich slědach po Budyskej Michalskej wosadźe (11)

W lěće 1619 založi město Budyšin Michałsku wosadu za ewangelskich Serbow wokolnych wsow. Hač do lěta 1836 bě cyrkwinske žiwjenje w njej ryzy serbske, z teho časa je dwurěčne. Składnostnje lětušeho 400lětneho wosadneho jubileja chcemy so rozhladować za serbskimi slědami w Michalskej cyrkwi a wosadźe.

Čěłowa płachta

Pohrjebnišćowa wosada we Wulkim Wjelkowie wobsedžeše hač do lěta 1941 drohotnu čěłowu płachtu z čorneho sukna, wudebjenu z bomblijemi a slěbornym wušiwanjom. Na njej steješe bibliske hrono, na jednym boku němsce, na tamnym serbsce: „Selig sind die Toten, die in dem Herrn sterben. Offb. Joh. 14, 13. / Zbóžni su morwi, kotřiž w Knjezu wumru. Zjewj. Jana 14, 13.“ Kak stara płachta bě, njeje znate, zawěsće pak pochadžeše z 19. lětstotka. Snadž bě sej ju pohrjebnišćowa wosada hižo bórže po založenju swojskeho kěrchowa w lěće 1827 zhotowić dała.

W měrcu 1941 wupožiču płachtu do susodnej Słoneje Boršće za pohrjeb wučerja a stawiznarja dr. Waltera Frenzela. Na tutym chowanju wobdźělštaj so tež funkcionaraj strony NSDAP w uniformje. Jimaj bě serbski napis na płachće, z kotrejž bě kašć wodžěty, z pohórškom. Bórže po pohrjebje policija płachtu sćaza. Małowjelkowski wjesnjanaosta dósta nadawk, serbske napismo wotstronić. Dvě žonje prócowastej so pismo wupróć, štož pak so jimaj krutosće slěbornych ničow dla nje poradzi.

Płachta so hižo do Wulkeho Wjelkowa nje wróci. Hdže je wostała, njeje znate.

W lěće 1953 domčk na Wulkowjelkowskim pohrjebnišću, kotryž bě dotal jenož jako gratownja služił, na čěłownju wutwarichu a ju na Janskej nutrnosti 24. junija 1953 poswjećichu. Jako wosebitu pychu dósta rumnosć samsny němski a serbski napis, kajkiž bě něhdy na čěłowej płachće stał. Hronje běštej w brunej barbě na nažoć wobarbjeney deskowanej scěnje při hłowje kašća napisanej.

Jako čěłownju w lěće 2002 wobnowichu, přewzachu wobaj napisaj. W čornych metalowych pismikach stejitej nětko na scěnje, před kotrejž kašć na marach steji.

Je zwjeselace, zo so dwurěčne bibliske hrono čěłoweje płachty w nowej formje dale wužiwa a při chowanjach jako slubjenje zemrětym a jako trošć žarowacym před woćimi steji. Škoda pak, zo je drohotna płachta zhubjena, a to čím bóle, dokeľž žana dalša podobneho razu znata njeje.

Wojerske pomniki

Na wsach Michalskeje wosady su někotre pomniki, kiž dopominaja na wopory swětoweju wójnow 20. lětstotka tež ze serbskim napisom. Njeje jich wjele a serbski tekst je zwjetša krótki.

Najstarši z tutych dwurěčnych pomnikow pozběhuje so na nawsy w Chelnje a dopomina džensa na wopory wobeju wójnow. Postajeny bu 1. awgusta 1920, wobnowjeny w juniju 2003. Při wobnowje-

nju jemu na zadnim boku mjena padnjonych druheje wójny přidachu, při čimž pisachu pod dwurěčnym napisom „Opfer des II. Weltkrieges / Wopory II. swětoweje wójny“ jich mjena pak serbsce, pak němsce. Pod tym zwuraznjeja krótkte słowa „Habet Dank! / Měr Wam!“ z lěta 1920 začuća zawostajonych.

Krótko po Chelnjanskim postajichu w susodnej Słonej Boršći 17. oktobra 1920 pomnik tamnišim padnjonym wjesnjanam. Derje widžomny steji wón na wyšinje wuchodnje wsy při dróze do Budyšina. Tež tu su hłowne napisy němske, na bokomaj podstawkaj pak stej čitač serbskej hrónčce „Za hwězdami je / statok měra.“ a „We swěrje sława / kće a traje.“

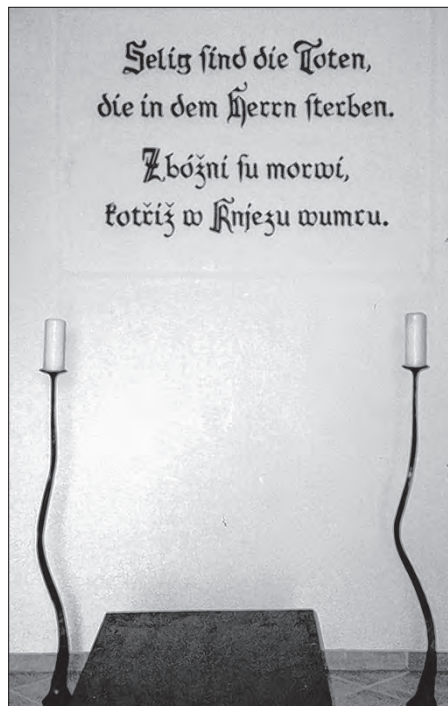
Na wopory Prěnjeje swětoweje wójny dopominaše tež wosadne wopomnišćo w Michalskej cyrkwi. Tafle z mjenami padnjonych z wosadnych wsow běchu zasa džene do drjewjaneho wupaženja, z kotrymž so 1922 wołtarnišćo porješi. Wopomnišćo při wobnowjenju cyrkwe w 1960tych lětach zaso wotstronichu. Hač steješe na nim tež serbski napis, njeje džensa hižo znate.

Najmłódši dwurěčny wojerski pomnik, wěnowany woporam Druheje swětoweje wójny, steji na pohrjebnišću w Hrubjelčicach. Michałski farar Joachim Butter jón 29. junija 2008 poswěći. Na namjet fararja Jana Malinka dósta pomnik nimo němskeho tež serbski napis: „Woporam / II. swětoweje wójny / Měr budź z wami“.

Trudla Malinkowa

Dwurěčne bibliske hrono z lěta 1953 we Wulkowjelkowskej čěłowni

Nowowuhotowane bibliske hrono we Wulkim Wjelkowie z lěta 2002

Pomnik za padnjonych wójny 1914–1918 w Słonej Boršći

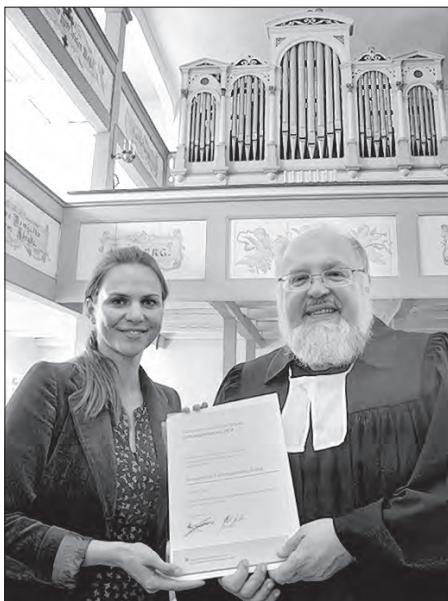
Fota: T. Malinkowa

Hač do kónca lěta wobnowja pišćełe Łazowskeje cyrkwyje

K česći a sławje Boha wone zaklinča. Pišćełe we Łazowskej cyrkwi z kónca 19. lětstotka klinča elegantnje a mile. Maja 18 registrow, dwaj manualaj, pedal a 1 100 pišćalkow. „Wone so derje za našu cyrkej hodža. Ze swojimi wšelakorymi zwukowymi barbami zwjeseluja připosłucharjow na kemšach a koncertach. Naše pišćełe steja pod pomnikoškitom“, rozloží Günter Wjenk z wosadneje rady instrument z lěta 1872. Wilhelm Rühlmann ze Zörbiga pišćełe tehdy z podpěru firmy Friedricha Ladegasta z Weißenfelsa natwari. Mjeztym buchu tři razy přetwarjene – přeco po duchu časa. Ze zakladnej restawraciju hač do kónca lěta 2019 chce Łazowska wosada pišćelam zaso originalny staw spožčić, kaž bě wosadna rada spočatka lěta 2017 wobzamknyła.

W Hornjej Łužicy maja jenož w Rychbachu přirunajomne a hižo wobnowjene Ladegast-Rühlmann-pišćełe. „Restawracija pišćelow je naše poslednje předewzaće we wobłuku saněrowanja cyrkwyje wot lěta 2005“, wujasni Wjenk. „Wone njeje jenož wažne za našu wosadu a gmejnu. Wuznam ma tež za wuwice turizma we Łužiskej jězorinje. K temu słušeja wabjace cyrkwyje za kemše a koncerty. Saněrowanje instrumenta je naš lužiski přinošk za zachowanje swětowego kulturneho herbstwa.“

Pišćelotwar a pišćelowa hudźba stej wot decembra 2017 imaterielne swětowe kulturne herbstwo. W Němskej je džensa nimale 50 000 pišćelow a 400 firmow za pišćelotwar z 2 800 sobudźěłačermi a 180 wučomnikami. Na tradicijach boha-

Loni přija farar Matthias Gnüchtel wot Ulrike Schüler z Wuchodosakskeje nalutowarnje pjenježnu podpěru za wobnowjenje Łazowskich pišćelow.

Foto: A. Kirschke

ta firma Eule z Budyšina słuša k temu. „Nimale wot lěta 1900 so wona wo naše pišćełe stara“, praji Wjenk.

Jiří Kocourek, wumětski nawoda a poradźowar w firmje Eule, a Ulrike Scheytt, krajna kantorka cyrkwinskeho wokrjesa šleska Hornja Łužica, inspicěrowaštaj Łazowske pišćełe w juliju 2017. Wonaj doporučištaj zakladne saněrowanje. Wěcywustojny za pišćełe, cyrkwinkohudźbny direktor Reinhard Seliger ze Zhorjelca, schwali předewzaće w januarje 2018. Za-

řadaj za cyrkwinske twarjenje a za pomnikoškit přitřosowaja.

„Dołho pytačmy za móžnosćemi financowanja“, rozkładže Wjenk. Dohromady nimale 225 000 eurow plaći saněrowanje z molerskimi a elektriskimi džěłami. Swójski podžěl wosady wučinja 34 000 eurow. 191 000 eurow přinđže ze spěchowanskeho programa Leader. 2 000 eurow přida Wuchodosaksa nalutowarnja za wobnowjenje woběju cymbelowej hwězdow.

Lětsa je firma Eule pišćełe wutwarila a w Budyšinje saněrowała. Pobrachowace džěle su so nowe zhotowili a zatwarili. Fachowcy su čerw w drjewje zničili a pišćelowy domčk restawrowali. Tež cyła električka je so wobnowila. Firma Rentsch/Weinrich z Dobrošec postara so wo wobarbjenje a pozłoćenje zwonkowneho pišćelow. Tež wjerch južnych tubjow cyrkwyje so wobnowi a znowa wobarbi. Najnaročniši džěl bě potom intonacija pišćelow. „Fachowcy kóždy pišćel jednotliwje hłosuja“, praji Wjenk. „To dołho traje. Intonacija trjeba fachowu wědu, dobry sluch, wjele wutrajnosće a jara dobre hudźbne začuće.“

Lětsa patoržicu maja wobnowjene pišćełe zaso wosadnych na kemšach zwjeselić. Do teho, na štwórtym adwenće, budže dopođnja w 10 hodž. znopowswjećenje pišćelow a popođnju w 15 hodž. koncert. „Hdyž su pišćełe wobnowjene, trjebamy za nje nuznje organistow“, podšmórny Wjenk. Z Charlott Hörencce ze Žlyčina ma wosada hdys a hdys młodu pišćelerku. Dalši hrajerjo su witan.

Andreas Kirschke

Wo Delnju Łužicu zaslužbni fararjo mytowani

Z Mytom Domowiny 2019 wuznamjenichu so 2. oktobra na swjedženskim zarjadowanju w Budyskim Serbskim domje prof. dr. Gerald Stone z Oxforda, Mikławš Krawc z Budyšina, Lubina Dučmanowa ze Spal a skupina serbskich duchownych z Delnjeje Łužicy: Helmut Hupac z Prjawoza, Dieter Schütt ze Žylowa a Cyril Pjeh z Berlina. Tutech třoch fararjow za wuznamjenje z Mytom Domowiny namjetowała bě župa Delnja Łužica. We wopodstatnjenju so wuzběhny, zo su woni serbske cyrkwinske džěło čestnohamtsce pódla swojeho zastojnstwa abo na wuměnk wukonjeli. Helmut Hupac bě jako farar w Korjenju sobuzaložer skupiny Serbska namša a předsyda Towarstwa za spěchowanje serbskeje řeče w cyrkwi. Z Hornjeje Łužicy pochadźacy Cyril Pjeh je sej delnjoserbsčinu tak daloko přiswojił, zo móže ze swojimi znajomosćemi cyrkwinske džěło w Delnjeje Łužicy podpěrować. Wšitcy tři su mjeztym wuměnkarjo. *T.M.*

Z Mytom Domowiny počesćeni fararjo Helmut Hupac, Dieter Schütt a Cyril Pjeh (wotlěwa) na swjedženskim zarjadowanju w Budyskim Serbskim domje

Foto: Mačij Bulank

Powěšće

Choćebuz. Steffen Tuschling je nowy farar ewangelskeje studentskeje wosady w Choćebuzu. Wot 1. septembra skutkuje na Braniborskej techniskej uniwersite Choćebuz-Zły Komorow. Wot lońšeho je zdobom studentski farar w Podstupimje, hdžež je cyrkwinske žiwjenje mjez studentami wožiwił. W Choćebuzu je Tuschling naslědnik fararja Reinharda Menzela, kotryž po nimale dźewjeć Choćebuskich lětach studentsku wosadu w Frankobrodže nad Wódru přewza. Wobeju spočatk nowembra do noweho zastojnstwa zapokazaja. Z Berlina pochadźacy Steffen Tuschling bě wot 1999 do 2003 na Serbskim instituće w Budyšinje za cyrkwinskimi stawiznami Serbow w Pruskej slědźił, wo tym přednošował a přinoški wozjewjał.

Choćebuz. Na kemšach w měšánskej cyrkwi njedźelu, 22. septembra, je generalna superintendentka Therese Rinecker zapokazala Georga Thimme jako noweho superintendenta Choćebuskeho cyrkwinskeho wobwoda. 1966 w Berlinje rodźeny Thimme bě hižo raz w Choćebuzu jako studentski farar skutkował. Naposledk bě farar we Werder při Haboli. Wón je naslědnik dotalneje Choćebuskeje superintendentki Ulriki Menzel.

Ptačecy. Na žnjowodžaknym swjedenju 29. septembra w Ptačecach wobdźělchu so mnohe kemšerki w serbskej narodnej drasće. Starše žony běchu we Wojerowskej cyrkwinskej, mladostne we wšědnej a dźěci w šulskej drasće přišli. Wjetšinu drastow běchu sej w towarstwie Čornochołmčanskeho mlyna wupožčili. Hakle lětsa zapokazany farar dr. Stefan Reichelt so ze serbskimi tradicijemi swojeje noweje wosady wutrobnje zwjazany čuje.

Hrodzišćo. Strowotnych přičin dla je so Hrodzišćanski farar Albrecht Ehrler 1. oktobra w starobje 62 lět na wuměnk podał. Na kemšach 17. nowembra w 14 hodž. jeho ze zastojnstwa

wužohnuja. 1957 narodźeny farar Ehrler bě po wotchadže Jana Malinka w léce 1994 do Hrodzišća přišoł. Wón bě tu přeni wosadny farar, kiž serbsce njemóžeše. W zaštych lětach nawjedowaše proces zjednoćenja wosadow Bart, Hrodzišćo, Poršicy, Budyšink, Kotecy a Wóspork do zhromadneje wulkowosady. Zdobom bě wjacore lěta sobustaw cyrkwinskeho wjednistwa sakskeje krajneje cyrkwe. Na wuměnk přesydlili so farar z mandželskeje do Čětowa wuchodnje Wósporka.

Rakecy. Na Rakečanskej Pawoľskej šuli wotměchu so wot 7. do 9. oktobra projektowe dny za 5. lětnik k stawiznam a kulturje Serbow.

Zbožopřeca

Dnja 23. nowembra woswjeći knjz **Měrcin Wirth** w Budyšinje swoje 65. narodniny. Gratulujemy jubilaraj wutrobnje a přejemy jemu bohate Bože žohnowanje.

Spominamy

Před 150 lětami, 22. nowembra 1869, narodži so wučer a hudźbnik **Jan Arnošt Frajšlag** jako syn žiwnosćerja a kočmarja w Debsecach. Wopyta Krajnostawski wučerski seminar w Budyšinje. Wot 1890 hač do wotchada na wuměnk 1932 bě wučer w Hornjej Hórcce. Nimo šulskeho dźěła so intensiwnje hudźbje wěnowaše. Wjele lět nawjedowaše we wsy němski muski chór. Zdobom dirigowaše w 1921 založenym Hornjohórcanskim Serbskim towarstwie lužica měšany serbski chór. Bě plódný komponist němskeje a serbskeje wokalnej hudźby. Wjacore jeho spěwy słušeja džensa hišće do repertoira serbskich chórow. Wón zemrě 8. apryla 1951 w Hornjej Hórcce. Jeho row na Budestečanskim pohrjebnišću su w 1980tych lětach zrunali. Jeho ródny dom w Debsecach 1998 zwottorhachu a z nowotwarom narunachu. Při něhdyšej Hornjohórcanskej šuli, w kotrejž je džensa gmejnski zarjad zaměstnjeny, dopomina na jeho wot lěta 2011 dwurěčna pomjatna tafla.

T.M.

Přeprašujemy

03.11. 20. njedźela po Swjatej Trojicy

10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michalskej cyrkwi (sup. Malink)

06.11. srjeda

19.00 Bjesada w Rakecach w farskej bróžni

09.11. sobota

09.30 dalekublanje lektorow w Budyšinje na Michalskej farje
13.00 dźělarnička „Přichod serbskeho wosadneho žiwjenja“ w Budyšinje na Michalskej farje

10.11. dopředposlednja njedźela cyrkwinskeho lěta

09.30 dwurěčne kermušne kemše z Božim wotkazanjom w Rakecach (farar dr. Malink)

12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (fararka Malinkowa)

13.11. srjeda

19.00 Bjesada w Hodziju na kantoraće

16.11. sobota

14.30 wosadne popoždnyje w Bukcach (sup. Malink)

17.11. předposlednja njedźela cyrkwinskeho lěta

08.30 kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (sup. Malink)

18.11. pónđzela

18.00 serbski ekumeniski nyšpor we wobłuku Měroweje dekady w Marje-Marćinnej cyrkwi w Budyšinje

21.11. štwórtk

18.30 Bjesada w Bukcach na farje

21.11. pokutny dzeń

08.20 nutrnosť w serbskim rozhłosu (sup. Malink)

25.11. poslednja njedźela cyrkwinskeho lěta

12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (farar Rummel)

30.11. sobota

15.00 ekumeniske wosadne popoždnyje we wosadnym domje Hubertusoweje wosady na Bělym Jelenju w Drježdžanach (sup. Malink)

01.12. 1. njedźela adwenta

09.30 dwurěčne kemše w Slepom z wužohnowanjom Slepjanskeho dźěcatka (fararka Malinkowa)
14.00 wosadne popoždnyje w Slepom (fararka Malinkowa)

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawačelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591 600711, e-mail: PomhajBöh@gmx.de)
Čisć: Lessingowa čišćernja, Kamjenc
Vertriebskennzeichen: 2 B 13145 E
Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625
Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Kreissparkasse Bautzen
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh wuchadza měsačnje. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki z dawkowych srědkow na zakładze hospodarskich planow, wobzamknjenych wot zapósłancow Zwjazkowneho sejma Němskeje, Krajneho sejma Braniborskeje a Sakskeho krajneho sejma. Lětny abonement plaći 8 euron.